

Zdravko Duša

Tolmin

O DIHOTOMIJI POPULARNO / KVALITETNO

Najprej o dihotomiji popularno / kvalitetno oziroma, kot bi lahko drugače rekli, estetsko relevantno. Živimo v času, ko je lahko popularen celo Slavoj Žižek. Ali je vsaj bil. Glede mladinske literature stanje ni alarmantno, najpopularnejši mladinski pisatelj zadnjega desetletja je John Green, ki se bere čisto spodobno. Priljubljenost mu je prinesel soliden občutek za novo generacijsko senzibilnost, po domače rečeno za to, kaj je v času med materjo in sinom postalo običajno, ker se dogaja na cesti, v telovadnici in na televiziji. To se dogaja z vsako generacijo, posodabljanje senzibilitete in ustrezno navdušen odziv. Kar pa literarno stroko zadeva: lep primer razmerja med dejanskim in kanoniziranim je fantazijska literatura. Če vzamemo R. R. Martina: kdo bi ga pred pol stoletja priznal za kvalitetelega? Spomnim se, da sem se štirideset let nazaj prepiral z Mirom Klinetom, naj mi ne prodaja za literaturo take oslarije, kot je *Gospodar prstanov*. Ampak potem se je modernizem sesul in pokazalo se je, da arhetipi niso za staro šaro in da je zapisano oziroma sporočeno namenjeno temu, da poseže globlje v človeka, mu seže v podzavest in pod kožo in po drugi strani transparentno podpre pozitivne vrednote, vse skupaj pa zavije v dobro zgodbo, s katero se lahko identificira, jo ponotranji in tudi komunicira dalje.

In to me je spomnilo še nečesa: o knjigah se nismo naučili govoriti. Tudi v teh tezah in v tem, kar zdajle navajam, je nizanje nekih pojmov, grem od definicije do definicije, vse so nam jasne – ampak knjige so žive, dokler se prepletajo z življenjem. Pri mladih toliko bolj, ko se pogovarjajo o športu ali o filmu, je to: »a veš, tko ko un unga, žbljam! A ni bla una dobra – ej, ampak un je pa tak prasec!« – Ampak vse to je odrinjeno nekam v pogovore o žajfnicah in rumenem tisku. Že omenjeni Green je dober primer, kako se s knjigo lahko živi, in če bi knjige tako ponotranjili, kar je smisel vsega tega matranja z njimi, bi imeli z njimi tudi veselje. Zmeraj znova poskušamo, TV oddaja *Knjiga mene briga* je bila en tak poskus, pa je šla po poti neizogibnega. Hvala bogu za Ireno Štaudohar in veliko sreče Fejstbuckerjem!

Knjiga kot dobrina nacionalnega pomena? Ne spodriva je k dobičku usmerjeno založništvo, ampak ukinjanje javnega sektorja, javnega pomena, javnega interesa – skratka, demontaža družbe. In bo knjige kot dobrine javnega pomena manj z vsakim krčenjem televizijskih programov, z vsako šolo, ki jo bodo ukinili na podeželju, z vsakim novim razdiralnim posegom v avtonomijo učiteljev. Vse

drugo se mi zdi nekako benigno, marsikatera panika ali nelagodje je odveč, ker se časi spreminjajo in pojavne oblike tudi – tole z ukinjanjem javnega pa smo vzeli tako zares, kot se na Krajskem zna. Čeprav gre seveda za nateg, in tu trenutno ni izbire: naporno bo, žal. Ampak to je treba zlomit.

Ali je knjig preveč? Še več jih bo in smo tega lahko celo veseli, kajti dokler se množijo skupaj z drugo robo, pomeni, da so še v igri. Ko je bilo knjig malo in je branje pomenilo statusni simbol, založništvo pa dejavnost prosvetnega pomena, je bilo mogoče stvari usmerjati načrtovano, na ležerni evropski način razmišljanja druge polovice dvajsetega stoletja. Danes so logike obrnjene: poskusi in se dokaži! Vsi imamo šanso, ta mantra je dobesedna in vsak lahko poskusi. Včasih ste bili plačani, da ste prišli do cilja, danes ste nagrajeni, ko vam uspe – kapital ne tvega brez potrebe, ampak detektira, kje se ustvarja potencialna vrednost. Zato bo knjig, tudi za mlade, brez števila, bo jih preveč, kakor je preveč vsake robe. Evo, dober izziv za revijo in društvo Argo, ki organizirata Oko besede, in sodelujoči *Večer*, ki se lahko priključi s prodajno mrežo: razpišite natečaj za startup na področju literature za mlade, žanrski miks je poljuben in vključuje tudi ... ne vem, vsebina je že stvar startupovcev.

O prodajnih uspešnicah – kadar je uspešnica dva tisoč, je pač to dva tisoč. Pri čemer bi morale biti pri otrocih nekoliko več, ker jih je treba večkrat razvajati. In če smo že pri prodaji, trenutno sem v makedonskem mestu, ki bi recimo bilo lahko primerljivo z Mariborom, pa nisem videl ene spodobne knjigarne. Kultura knjige je v Sloveniji še vedno spodobna, če seštejete knjižnični in knjigarniški sistem. Kako pa dobiti noter mulce ... Enega najboljših nasvetov sem pred leti dobil od Melvina Burgessa, ko sva šla po nekaj slovenskih knjigarnah. Razlagal je, kako zelo se pripravi za vsak pogovor, ker se zaveda, da je to za mlade samo še ena obveznost več. Oni bi v tem času raje igrali košarko, je rekel. Ali pa se stiskali po vogalih, zoprno je, ob šoli in vsem, vzeti si čas še za nek pogovor z nekim pisateljem. Zato se potrudim za vsakega obiskovalca in sem mu hvaležen, da mi je podaril svoj čas.

Tako. O promocijah, merjenjih branja in podobno ne bi razpredal. Ker to ni stvar poljubnega marnjanja. Ker je to stroka. Sejem v Bologni vsako leto pripravi nekaj deset predavanj in predstavitev in tam se vidi, kako se razvija, koliko novih služb in področij se ukvarja s tem. Tu smo pa res kratki.